

Verkeerseducatie

Yvonne Baart en Cor Maas

Uiteindelijk gaat het bij verkeersveiligheid toch om het gedrag van mensen.

Verkeerseducatie, een zaak van school en ouders

Kind zwaargewond bij aanrijding in Arnhem. Bij een ongeluk in Arnhem is een meisje van 5 jaar zwaargewond geraakt. De kleuter werd geraakt toen ze een drukke weg wilde oversteken. Het kind is met onbekend letsel naar een ziekenhuis gebracht, zegt een woordvoerder van de politie.

We schrikken niet meer zo erg van zo'n krantenartikel tenzij het in de eigen woonplaats of wijk gebeurd is. Maar wat als het een kind van uw school is.? Uw wereld ziet er dan direct anders uit en vragen als "HOE kan het dat" of "HOE hadden we het kunnen voorkomen" komen direct op. Vaak heeft zo'n ongeval directe gevolgen voor de leerkrachten, ouders en de leerlingen. In tweede instantie zelfs voor het schoolbestuur, van wie verwacht wordt dat het passende maatregelen neemt uiteenlopend van crisisopvang, begeleiding via slachtofferhulp voor medeleerlingen of klasgenoten. Het achterwege laten van verkeerseducatie is daarom geen optie. Het zal je kind maar wezen...

Verkeersveiligheid is van levensbelang. De verkeersintensiteit neemt nog steeds toe. Zo zijn er wettelijke eisen aan voertuigen gesteld om het lichamelijk letsel bij aanrijding terug te dringen. Provincie en gemeenten spelen een belangrijk rol als 'wegbeheerders'. Zij bepalen de duurzaam veilige inrichting van wijken en routes: wegen, wandelpaden, fietspaden, 30 km zones en schoolzones. Hoe goed de provincie en gemeente ook meedenken om verkeersveilige situaties te creëren, uiteindelijk gaat het bij verkeersveiligheid toch om het gedrag van mensen. Minimaal 95% van alle ongevallen in het verkeer wordt veroorzaakt door menselijk falen. Gelukkig overlijden er in de leeftijdsgroep van 0 tot 14 jaar steeds minder kinderen, maar in 2007 was dat toch nog een volle schoolklas (35 kinderen tegen 80 in 1987)². Dat betekent dat de aandacht voor de verkeersveiligheid en verkeerseducatie van kinderen niet mag verslappen, want het zal je kind maar wezen... De provincie Noord-Brabant investeert veel in verkeersveiligheid. Ze heeft uitgesproken de meest verkeersveilige provincie van Nederland te willen worden³ en stimuleert scholen en gemeenten om aandacht te besteden aan permanente verkeerseducatie. De provincie en gemeenten stellen daar jaarlijks geld voor beschikbaar.

JONG geleerd....

De 0- tot 4-jarigen (én hun ouders) zijn de eerste doelgroep binnen de permanente verkeerseducatie. Ongemerkt pikken baby's, dreumesen en peuters heel wat op van het voorbeeldgedrag van hun ouders en andere volwassenen. Dat zijn volwassenen zich lang niet altijd bewust, waardoor ze regelmatig verkeerd voorbeeldgedrag laten zien, zoals nog even snel door rood lopen of rijden, geen richting aangeven, geen gordel aan doen etc.

Via het project *JONGleren in het verkeer*, dat Edux in een groot aantal gemeenten in West-Brabant uitvoert op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven, leren pedagogisch medewerkers hoe zij via simpele, aansprekende activiteiten kinderen al met basisbegrippen van het verkeer vertrouwd kunnen maken. Enkele reacties van pedagogisch medewerkers: "Het project slaat enorm aan bij de kinderen. Ze zijn er heel actief bij betrokken, gaan uit zichzelf van alles aanwijzen op de praatplaat, spelen met het verkeerlicht en de puzzels en laten het thuis merken". "De kinderen maken spelenderwijs kennis met verkeer: we maken samen een stratenplan en de peuters zetten de auto's en de voetgangers op de goede plek op de weg, we spelen na wat op straat gebeurt. Ook lezen we boekjes voor over verkeer en laten we de kinderen zelf een verkeerslicht knutselen met de goede kleuren. Zo leren we de kinderen al verkeersregels: de auto rijdt op de straat, wij lopen op de stoep, bij rood licht moet je stoppen."

De ouders worden op verschillende manieren bij dit project betrokken. Via nieuwsbrieven weten ze welke verkeersliedjes hun kinderen leren en ze worden uitgenodigd voor een informatieavond waarop ze met behulp van beelden leren wat hun kind al wel en wat het nog niet kan én hoe zij zelf het goede voorbeeld voor hun kind kunnen zijn. Omdat de verkeersprojecten gemeentebreed worden uitgevoerd, wordt door de kinderopvangorganisaties samengewerkt met elkaar en met politie, buurt en basisscholen.

Verkeersveiligheid op de basisschool

De 4- tot 12-jarigen en hun ouders zijn de volgende belangrijke doelgroep voor verkeerseducatie. Als het goed is verzorgen ouders een belangrijk deel van de verkeersopvoeding thuis. De meeste kinderen leren spelenderwijs thuis de eerste fietsvaardigheden. Kinderen die door hun ouders vaak te voet op of de fiets worden meegenomen leren als ze goed begeleid worden ongemerkt onderweg een heleboel verkeersvaardigheden. Dit in tegenstelling tot kinderen die altijd met de auto worden vervoerd.

Zelf onderweg zijn geeft een kind meer ruimtelijk inzicht. Door eigen waarneming krijgt het een beter begrip van hoe de wereld in elkaar zit. Dat stimuleert het zelfvertrouwen waardoor het kind zich sneller zelf zal kunnen redden in het verkeer. Helaas krijgen niet alle kinderen deze kansen.

Behalve de ouders hebben ook scholen een belangrijke taak in het zorgen voor de verkeersveiligheid en verkeerseducatie van kinderen. Juist op het aspect verkeersveiligheid spreken scholen en ouders elkaar over en weer aan en kunnen zij door goed samen te werken een heleboel bereiken. Vanuit betrokken ouders komen vaak de eerste signalen over verkeersveiligheid bij de school.

In ouderenquêtes en tevredenheidsonderzoeken die scholen houden komt herhaaldelijk de veiligheid rondom de school terug. Scholen zoeken ook zelf de ouders op om hen mede betrokken te maken bij de verkeersveiligheid en verkeerseducatie van hun kinderen. De scholen die werk maken van het Brabants Verkeersveiligheidslabel (BVL) doen dat zeker *en bewust*.

BVL

Van de ruim 850 aangemelde basis- en voortgezet onderwijs-scholen in Brabant hebben inmiddels 600 scholen dit verkeersveiligheidslabel behaald. Edux is erg enthousiast over de BVL-strategie omdat deze staat voor een integrale, structurele aanpak van verkeersveiligheid in en rondom de school.

Integraal omdat gemikt wordt op zowel het beleid van de school, als de communicatie met de ouders, de fysieke schoolomgeving, de theoretisch verkeerseducatie en niet te vergeten de praktische verkeerseducatie van kinderen.

Structureel omdat de werkwijze en activiteiten worden vastgelegd in een jaarlijks bij te stellen activiteitenplan.

Het BVL is een kwaliteitskeurmerk, dat in de vorm van een plaquette met het 'Seeflogo' ook fysiek aan de school bevestigd wordt. En als de school het Seeflogo op de muur van de school heeft mogen schroeven, blijft het daar niet bij. Er is sprake van borging en steekproefsgewijze controle, waardoor verkeer op de agenda van de school blijft staan. Scholen die het BVL-label willen behalen stellen een werkgroep verkeer in, waar zowel ouders als leerkrachten deel van uit maken. Inmiddels zijn er in verkeerswerkgroepen leerkrachten samen met enthousiaste ouders aan het werk. Verkeersouders nemen op veel scholen zo een aanzienlijk deel van (het organiseren van) verkeersacties en praktische activiteiten voor hun rekening.

Scholen zijn erg inventief als het erom gaat praktisch verkeersonderwijs handen en voeten te geven.

Verkeer moet je doen

Mede door toedoen van het BVL gaan steeds meer scholen inzien dat het niet alleen om theoretische verkeerslessen gaat, maar vooral ook om het oefenen in de praktijk. Verkeersonderwijs is *een praktisch vak*: gewoon doen! Scholen hoeven daar zelf het wiel niet voor uit te vinden. Verkeersmethodes hebben praktijklessen uitgewerkt die met behulp van ouders heel efficiënt uitvoerbaar zijn. Initiatieven van o.a. Veilig Verkeer Nederland (VVN) en de ANWB zorgen ervoor dat scholen niet alles zelf hoeven doen. De ANWB doet dat door het programma

“Learning by doing”
is ons devies.

‘Streetwise’⁵ aan scholen aan te bieden; VVN heeft in de vorm van ‘Het Schoolpleinpakket’ een handzaam, compact en volledig programma ontwikkeld van praktische verkeersvaardigheidsoefeningen mét materialen.

In meerdere gemeenten is door de plaatselijke VVN-afdeling, de verkeersambtenaar of het gezamenlijk optrekken van scholen een verkeerskar, ‘Fiets Seefkar’ of behendigheidspakket samengesteld met daarin allerhande materialen en ideeën voor praktische parcoursen.

Een belangrijk project dat scholen standaard zouden moeten inroosteren in de bovenbouw is het Dodehoekproject (Veilig op weg). In de leeftijdsgroep 0- tot 14-jarigen raken de fietsers naar verhouding vaker ernstig gewond bij een botsing met een bestelauto of vrachtauto. Zelf ervaren wat het zicht is vanuit een echte vrachtwagen maakt de kinderen duidelijk hoe zij zich in de buurt van ‘grote weggebruikers’ het beste kunnen gedragen.

Coöperatief en groepsdoorbrekend werken

Onder andere op basisschool De Zandberg in Breda en op de Petrus en Paulusschool in Dinteloord krijgen jonge kinderen af en toe praktische verkeerslessen van de leerlingen uit groep 8. Groep 8 van de Petrus en Paulusschool kreeg de opdracht om met de materialen uit de verkeerskar, die van de gemeente Steenbergem geleend was, een verkeersparcours te maken voor de kleuters. De leerlingen gingen er serieus mee aan de slag: parcours bedenken, plattegrond maken, opdrachten en situaties verzinnen, bedenken wat de kleuters zouden moeten leren. Tijdens de uitvoering van hun les leerden de groep 8-leerlingen de kleuters o.a. de betekenis van het verkeerslicht, hoe te rijden over een rotonde en hoe te handelen bij een zebraad en dat allemaal zonder ongelukjes...

Hiermee zijn meerdere doelen gediend. De leerlingen zijn zelf actief en praktisch bezig met hetgeen ze in de verkeerslessen geleerd hebben; ze moeten met elkaar samenwerken en voelen zich verantwoordelijk voor de jongere kinderen.

Verkeersvaardigheid oefenen op de openbare weg

De werkgroep verkeer van basisschool De Baayaert in Wouw heeft in de afgelopen jaren een doorgaande lijn ontwikkeld voor praktische verkeerseducatie van kinderen, waarbij zij vooral aandacht besteedt aan veilig gedrag in het echte verkeer. In samenwerking met ouders maken de groepen 1-2, 3 en 4 verkeerswandelingen en oefenen de groepen 5 en 6 hun fietsvaardigheden op het plein. Voor groep 7 zetten de verkeersouders een route uit en rijden zij vervolgens met kleine groepjes kinderen door het dorp. Groep 8 gaat op de fiets naar verschillende vo-scholen in Roosendaal en Bergen op Zoom. In Hoogerheide fietst de wijkagent op z'n mountainbike soms voorop naar Bergen op Zoom en attendeert groep 8-leerlingen op verzamelplaatsen en gevaarlijke overgangen. Ook op basisschool De Eerste Rith in Breda wordt geoefend op de openbare weg. Deze school start met het fietsen al in groep 4. De werkgroep verkeer heeft daar haar motieven voor:

“Op deze manier wordt vormgegeven aan een van de belangrijkste criteria voor het behalen van het BVL namelijk het leren van vaardigheden en gedrag in de praktijk. ‘Learning by doing’ is ons devies. Het gaat hier immers om vaardigheden die je niet uit het boekje leert. Terwijl de kinderen fietsen doen ze met meerdere verkeerssituaties ervaring op. Door daarop te anticiperen in de les voorafgaand aan het eigenlijk fietsen en door de les en de route in de klas na te bespreken staan de leerlingen goed stil bij de verkeerssituaties in de directe schoolomgeving. Een andere motief dat door de school genoemd wordt is dat het fietsen zo gestimuleerd wordt.”

Andere voorbeelden: een verkeerspuzzeltocht door de wijk maakt de verkeerssituatie in de buurt van de school voor de leerlingen (en de begeleidende ouders) inzichtelijk. Een nieuwe verkeerssituatie in de buurt nodigt uit tot een ‘buitenles’. Als kinderen zich onder schooltijd te voet of op de fiets moeten verplaatsen, zorgt het dragen van fluorescerende hesjes er voor dat kinderen goed opvallen. Hiervan gaat ook naar de andere weggebruikers een signaal uit: deze kinderen zijn aan het leren in het verkeer.

Communicatie met ouders en buurt

Om de verkeersveiligheid rondom school te verbeteren kunnen soms (maar lang niet altijd) infra-structurele maatregelen genomen door de gemeente. Winst voor de verkeersveiligheid kan zeker behaald worden door goed te communiceren met ouders en de buurt. Verkeerswerkgroep Sancta Mariaschool uit Bergen op Zoom: “Ouders zijn een belangrijke schakel in de verkeersopvoeding van kinderen. Ook vormen zij een belangrijke doelgroep bij het verkeersveiliger maken van de schoolomgeving.

Zeker als je school in de binnenstad staat (maar zeker niet alleen daar) is het van belang om ouders te motiveren hun kinderen zoveel mogelijk met de fiets of te voet te brengen en om zo min mogelijk voor parkeerdruk bij de school te zorgen. De Sancta Mariaschool heeft inmiddels een traditie opgebouwd in het uitvoeren van ouder-, buurt- en kindvriendelijke acties. Het goede gedrag van ouders wordt beloond en ook de buurtbewoners worden af en toe in het zonnetje gezet.

De Verkeerswerkgroep van basisschool De Werft in Breda heeft de afgelopen jaren ook het nodige bereikt in de drukke schoolomgeving. De leden hebben ervaren dat door duidelijk te communiceren over de verkeerssituatie in de buurt met de buurtbewoners, meer begrip over en weer ontstaat en er meer kansen voor verkeersveilige oplossingen ontstaan.

Nieuwe kansen voor omgevingsgericht verkeersonderwijs

Nu steeds meer scholen beschikken over digitale schoolborden, liggen ook daar mogelijkheden voor omgevingsgericht verkeersonderwijs. Veel methodes beschikken al over goede digibordsoftware en verschillende websites zoals die van Veilig Verkeer Nederland bieden ook prima mogelijkheden om gebruik te maken van het digibord. Met de mogelijkheden van Google Maps en Streetview kun je digitaal rondwandelen in je eigen schoolomgeving en de school-thuisroutes van kinderen in kaart brengen. Op deze wijze breng je de eigen verkeerssituatie duidelijker in beeld dan via foto's in methodes.

Verkeer doe je samen

Basisscholen, gemeente, ouders, de buurt, politie, VVN, wijkoverleg, collega basisscholen, voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsopleidingen, peuterspeelzalen, kinderdagverblijven hebben allemaal te maken met verkeersveiligheid. Edux brengt deze partijen met elkaar in contact. Door samen aan verkeersprojecten te werken en gezamenlijke acties uit te voeren versterken zij elkaar en zorgen ze er samen voor dat verkeersveiligheid de aandacht krijgt die het verdient. Mooie voorbeelden van samenwerking tussen bovengenoemde partijen zijn:

- VMBO-leerlingen techniek die op basisscholen de fietsen controleren;
- Leerlingen van de mbo-opleiding onderwijs-assistent en VMBO-leerlingen 'sport en dienstverlening' die helpen bij een verkeersdoolhof voor groep 7 leerlingen;
- Peuterspeelzaal, kinderopvang en basisschool die een gezamenlijk verkeersactie uitvoeren;
- Leerlingen van de mbo-opleiding "brugjaar politie" die controlepost zijn bij het praktisch verkeersexamen in groep 7;
- Leerkrachten en verkeersouders die in gemeentelijke netwerken van en met elkaar leren, informatie uitwisselen en elkaar met hun enthousiasme inspireren.

Al deze mensen zijn ook zelf verkeersdeelnemers, die door bezig te zijn met verkeerseducatie op hun eigen verkeersgedrag reflecteren en zich ervan vergewissen dat zij voor kinderen een voorbeeld zijn. Dat dit belangrijk is wordt bevestigd door recent onderzoek van de SWOV (Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid). Dit onderzoek geeft aan dat voor het aanleren van veilig gedrag tijd, oefenen in de praktijk en voorbeeldgedrag van anderen nodig is. Daarom adviseert de SWOV om behalve aan formele verkeerseducatie ook veel aandacht te besteden aan het informele leerproces, oftewel het proces waarbij verkeersdeelnemers juist van hun praktijkervaringen en van voorbeelden van anderen leren over het verkeer. Hierbij hebben ouders een belangrijke taak in het begeleiden en wegwijs maken van hun kind in het verkeer. Zij vervullen bovendien een belangrijke voorbeeldrol.

Tot slot

Uit bovenstaande moge duidelijk zijn dat er door enthousiaste samenwerking en communicatie tussen betrokken partijen (scholen en ouders, maar ook gemeente, politie, VVN) veel winst te halen valt voor verkeersveiligheid van kinderen. Ook in de toekomst is die blijvende aandacht is nodig. Naast taal en rekenen zullen verkeerseducatie en verkeersveiligheid voortdurend op de schoolagenda en die van de ouders moeten blijven staan om de verkeersveiligheid van kinderen te waarborgen en te verbeteren waar mogelijk, want: het zal je kind maar wezen...

Yvonne Baart en **Cor Maas** zijn adviseur. Zij werken beiden voor het projectteam Educatie, Mens en Maatschappij van Edux Onderwijsadvies.

.....

Daarom is het essentieel dat scholen ouders blijven betrekken bij het verkeersonderwijs aan hun kinderen.

Literatuur

- **Trouw 13 februari 2010**
 - **Factsheet Verkeersveiligheid van kinderen in Nederland; SWOV, Leidschendam, februari 2009**
 - **Meerjaren Uitvoeringsprogramma 2010-2014 / onderdeel van het Routeplan Verkeersveiligheid in Noord-Brabant**
 - **Op de website www.bvlbrabant.nl kan de door Edux gemaakte, meest recente versie van Naast Elkaar Verkeersonderwijs, gedownload worden; hiermee kunnen scholen die zich willen oriënteren op een nieuwe verkeersmethode een beeld krijgen van het huidige methodeaanbod.**
 - **www.anwb.nl/streetwise**
 - **<http://www.veilig-op-weg.nl>**
 - **www.bvlbrabant.nl**
 - **De rol van ouders in het informele leerproces van kinderen van 4 tot 12 jaar / R-2010-19 A.T.G. Hoekstra, MSc & drs. D.A.M. Twisk Leidschendam, 2010 Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV**
-